

LESNICKÁ POLITIKA

Přednáška č. 2

Vznik, základní pojmy, předmět, cíle a oblasti lesnické politiky.

JAROMÍR VAŠÍČEK

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Politika

- **V nejširším slova smyslu každá společenská činnost, při které jednajícimu jde o to, aby získal nebo udržel moc za nějakým účelem.**
  - Politika je činnost praktická při níž jednající jednatel zasahuje do společenského života a působí buď k zachování nebo změně dosavadních skutečností.
  - (Masarykův slovník naučný díl V. Praha 1931).
- **Činnost společenských vrstev a jejich institucí sledující cíle a úlohy, které vyplývají z objektivních zájmů.**
  - Jde o veřejnou činnost zabývající se problematikou řízení státu ve společenských oblastech.
  - Projevuje se ve státních a regionálních záležitostech, kde pomocí určitých prostředků a metod se snaží uvedené skupiny prosadit své zájmy zejména v otázkách státního zřízení a správy. Je vlastně koncentrovaným prosazováním ekonomických nástrojů.
  - (Lesnický naučný slovník 1. díl Praha 1994).

Lesnictví

- **Je souhrn veškeré činnosti hospodářské i sociologické, jež má za základ les a lesní produkci.**
  - (Masarykův slovník naučný díl IV. 1929).
- **Název pro široký obor lidské působnosti, která se zabývá udržením a zvelebením lesů a plným využitím jejich užitků ve prospěch vlastníků i společnosti.**
  - Byl založen původně na praktických zkušenostech a poznatcích, jež byly postupně doplňovány teoretickými výsledky výzkumu.
  - Lesnictví založil H. C. Carlowitz (1645-1714), který jeho zásady popsal v díle „Sivicultura oekonomica“.
  - První systém lesnických věd vypracoval a uveřejnil A. C. Moser v roce 1757.
  - (Lesnický naučný slovník 1. díl Praha 1994).

Vznik lesnické politiky

- 1860 Wilhelm Georg Friedrich **ROSCHER** (1817-1894) německý politický ekonom - použil jako první pojem lesnická politika ve své Národní ekonomii zemědělství.

Státní lesnická politika

- **Teoretické zpracování hospodářského a společenského postavení lesů a lesního hospodářství ve státě a v národním hospodářství.**
  - Jde zejména o vymezení vztahů mezi vlastníky lesů a lidskou společností o působení státních orgánů k úpravě a dodržování těchto vztahů.
  - Úkolem státní lesnické politiky není řešit jevy probíhající v lese a s nimi spojené problémy, ale pouze jevy problémy a konflikty k nimž dochází ve společnosti ve vztahu k lesům a k lesnímu hospodářství.
  - Obecně formulovaným základním úkolem státní lesnické politiky je zachování lesa, jeho ochrana i všestranný rozvoj a optimální plnění jeho funkcí.
  - Státní lesnická politika používá k realizaci svých cílů donucovací, přesvědčovací a zvelebovací nástroje.
  - (Lesnický naučný slovník 2. díl Praha 1994).

Hospodářská politika

- Obor a nauka zabývající se problémy populačními, výrobními, odbytovými, finančními, komunikačními, obchodně-politickými a legislativními v nejširším smyslu v rozmanitých vztazích kombinacích s ohledem jak na vnitřní, tak i zahraniční vztahy.
  - Sociální a politické změny mají velký vliv na hospodářskou politiku.
  - Vlastní sledování uvedených vztahů se řeší pomocí sledování zákonitostí dějů hospodářského života a jejich usměrňováním.

(Lesnický naučný slovník 2. díl Praha 1994).

Úvod k předmětu lesnická politika (Lesnická politologie)

Lesnická politika jako **vědecká disciplína** studuje souvislosti mezi **vývojem**:

- stavu lesa
  - vlastnických vztahů k lesu
  - způsobů jeho obhospodařování a využívání
-
- **a vývojem**
    - politických a hospodářských systémů
    - obecné i speciální legislativy
    - politických a hospodářských poměrů
    - sociálního a kulturního stavu společnosti
    - vědeckého poznání přírodních a společenských zákonitostí
    - techniky a technologií
    - vědeckého poznání a společenského vnímání vztahů člověk - společnost-příroda

  - ve vnitrostátním i mezinárodním rámci.

Vývoj lesnické politiky

Prioritní oblasti zájmu lesnické politiky v různých obdobích:

- uchování existence a plošné výměry lesů,
- uchování trvalosti, nepřetržitosti a vyrovnanosti výnosů,
- uchování trvalosti přírodních procesů v lesním ekosystému.

LP v období Rakousko-Uherské monarchie

- Omezovala většinou jen na nejnutnější úkony státní lesní inspekce na podkladě říšského zákona č. 250 z roku 1852
- Ponechávala soukromým vlastníkům lesů téměř volnou ruku při hospodaření v lesích
- V Čechách byl v roce 1893 vydán zemský zákon č.11 o hospodaření v lesích obecních
- Z potřeby praxe vycházela **Jednota českých lesníků**
  - když zdůrazňovala naléhavou potřebu vydání zvláštních lesních zákonů, které by vyhovovaly poměrům a potřebám jednotlivých zemí.
  - Usilovala také o vydání vhodných a jasných prováděcích nařízení k zemskému lesnímu zákonu z r. 1893.
  - Snažila se o nápravu neutěšeného stavu lesů obecních, singulárních a selských.
  - Veškerá snaha a úsilí o vzbuzení zájmu a porozumění povolanych a rozhodujících činitelů narážela na odpor a nepochopení rakouské vlády a velkých vlastníků lesů, kteří tyto snahy blokovali.

Lesnická politika v období 1918 -1938

„Lesy vzhledem k dalekosáhlé své důležitosti pro všeobecné blaho a pro svůj věk, život lidský tak značně přesahující, nenáležejí výhradně člověku, který je podle jména jejich dočasným vlastníkem, nýbrž jsou součástí obecného dědictví nám daného přírodou, čili jinak řečeno: lesy mají být veřejným a společným majetkem celého národa, který má k všeobecnému prospěchu udržovat stát“

(Šiman, 1920).

Lesnická politika v období 1918 -1938

- **Potřeba promyšlených všeobecných zásad LP**
  - Požadavek, aby stát vlastnil část lesů, aby tak měl přímý zájem na lesním hospodářství
  - Nedoporučovalo se ponechání hospodaření v obecních lesích výhradně vlivu a rozhodování obcí
  - Zlepšení stavu drobných soukromých lesů
  - Vytváření lesních družstev
  - Soukromé velkostatky – zavést státní dozor
  - Vytvoření samostatných státních lesních úřadů, které by převzaly dozor nad všemi lesy v ČR
  - Ustanovit pro správu lesů odborné lesní hospodáře
  - Potřeba vydání nových právních předpisů

Lesnická politika v období 1918 -1938

- **Legislativní předpisy v LH 1. republiky**
  - Zákon o prozatímní ochraně lesů **č. 82/1918 Sb.** snaží se zabránit přetěžbám
  - Zákon o zatímní ochraně lesů **č. 37/1928 Sb.**, kterým byly upraveny ukazatele výše mýtních těžeb, rozšířena povinnost hospodařit podle lesních hospodářských plánů pro všechny majitele s výměrou lesní půdy nad 50 ha. Tato povinnost se týkala asi 85 % výměry všech lesů.

První pozemková reforma

- Po první světové válce patřila 1/3 veškeré půdy na území nové republiky velkostatkům, které vlastnila především německá a maďarská šlechta.
- **Největšími vlastníky půdy byli**
  - Schwarzenbergové s 248 000 hektary a
  - Liechtensteinové se 173 000 hektary.
  - Celkem se jednalo o 2 000 velkostatkářských rodin.
  - K velkostatkům s výměrou nad 1 000 hektarů náleželo 22 % zemědělské půdy a 30,81% veškeré půdy státu.
  - Počet vlastníků představoval jen 0,04% všech majitelů půdy.
  - Maloročníci obhospodařovali pouze 7 % půdy československého státu, ale představovali 68 % všech vlastníků půdy.

První pozemková reforma

- **Cíle pozemkové reformy:**
  - Změna vlastnických poměrů
  - Uspokojit poválečný hlad po půdě
  - Eliminovat politický vliv šlechty a cizích státních příslušníků
- **Zákony:**
  - o obstavení velkostatků č. 32/1918 Sb.
  - záborový zákon č. 215/1919 Sb.
  - založení Státního pozemkového úřadu,
  - náhradový zákon

Lesnická politika v období Protektorátu Čechy a Morava

- Za Protektorátu Čechy a Morava došlo v LH k :
  - Narušení mnohých lesních hospodářských celků a jejich organizační struktury.
  - Na zabraném území správu státního lesního majetku, majetku obcí a dohled nad hospodařením v drobných lesích, prováděly říšské lesní úřady.
  - Později byla podle tohoto vzoru upravena i protektorátní organizace lesní služby a do jejího čela byli postaveni Němci.
  - *vládní nařízení č. 178/1940 Sb.*, kterým byly vytvořeny *Správy lesních společenstev*, které spravovaly lesy svými lesními hospodáři.
  - Správy lesních společenstev, vedle odborné správy malých drobných lesů, plnily úkol umístit nadbytečné lesní zaměstnance, kteří přišli z obsazených oblastí.
- Přes v celku negativní vývoj stavu lesů v okupačním období, došlo k vydání několika právních předpisů, (*vládní nařízení o odborné službě lesní, o zařízení lesů*), které měly svůj myšlenkový základ v předválečné lesnické politice a nepochybně přispěly ke zlepšení stavu lesů.

Lesnická politika v období 1945-1948

- **Druhá pozemková reforma**

- Po roce 1945 došlo k vydání dekretu presidenta republiky č.12/1945 Sb., o konfiskaci majetku Němců, Maďarů a nepřátel republiky,
- Část konfiskátů rozdělena na přiděly obcím a lesním družstvům obcí.
- zákona č.142/1947 Sb. o revizi první pozemkové reformy (rozloha půdy se **snížila na 50 ha**)
- zákona č.143/1947 Sb. o převzetí 50 000 ha hlubocké větve rodu Schwarzenbergů.
- Tím se výměra státních lesů zvýšila asi o 500 000 ha.

Lesnická politika v období 1945-1948

Již v květnu 1945 byla skupinou českých lesníků, vedené bývalým generálním ředitelem státních lesů a statků ing. dr. **Karlem Šimanem**, zveřejněn „**Hospodářský a sociální plán obnovy a organizace lesnictví v Československé republice**“.

V podstatě reprezentoval neoficiální koncepci poválečné státní lesní politiky, jejímiž hlavními úkoly měly být zejména:

- zajištění lesního majetku okupantů, zrádců a kolaborantů
- provedení nové pozemkové reformy,
- sdružení všech skupin lesních majetků ve Svazu lesnictví,
- demokratizace veřejné služby lesnické,
- vytvoření poradního lesnického sboru při ministerstvu zemědělství a lesnické rady,
- demokratizace předpisů o myslivosti.

Lesnická politika v období 1945-1948

První poválečný ředitel státních lesů a statků Ing. Jaroslav Tichý v témže roce zařadil mezi nejdůležitější úkoly:

- zdůraznění veřejného významu lesa
  - změnu druhové skladby lesů
  - zlepšení kvality obnovy a výchovy lesních porostů
  - snížení škod zvěří
  - racionalizaci a mechanizaci těžební činnosti
  - výstavbu účelné sítě lesních cest
  - rozvoj přidruženého lesního průmyslu
  - vytvoření kádru stálého dělnictva
  - odbornou správu všech lesů bez ohledu na výměru prostřednictvím státní organizace
  - zachování třístupňového lesnického školství
- Většina z těchto návrhů a požadavků byla později zahrnuta do budovatelského programu třetí vlády Národní fronty v r. 1946 a následně byla zahájena i jejich praktická realizace.

Lesnická politika v období 1948-1989

- **Hlavní body lesnické politiky 1948 – 1989**
  - Přejednost vlastnických a užívacích práv na stát
  - Zrušení vlastnických hranic.
  - Hospodaření ve velkých celcích.
  - Národohospodářské plánování podporovalo principy těžební trvalosti a vyrovnanosti, zachování produkční schopnosti lesa, soustavného hospodaření na základě lesních hospodářských plánů technický přístup k péči o lesy.
  - Stát financoval komplexní hospodářskou úpravu lesů, zahrnující velkorysá šetření o stavu lesů.
  - Zavádění diferencované obhospodařování jednotlivých lesních segmentů v návaznosti na konkrétní přírodní a porostní poměry.
  - Budování cestní sítě, který nemusel brát ohled na majetkové poměry, jež vždy komplikují vedení tras a technické řešení stavby.

Lesnická politika v období 1948-1989

- **Hlavní charakteristiky dopadů politiky státu na lesy v ČR**
  - Prodlužování obmýtí, růst porostních zásoby.
  - rozsáhlé poškozování lesů imisemi v zájmu energetického zabezpečení plánovitého růstu společenské výroby.
  - Ceny dříví byly udržovány na nízké úrovni, zajišťující rentabilitu zpracovatelského průmyslu na úkor tvorby vlastních zdrojů lesního hospodářství.
  - Preferování sortimentních požadavků odběratelů
  - Nedostatečné zpracování méně hodnotných a odumírajících složek porostní zásoby
  - Vytváření příznivých podmínky pro rozvoj mnoha škůdců přesto, že rostl podíl nahodilých těžeb.
  - Trvalý růst škod zvěří a reprodukce nevyhovující druhové skladby lesů vytvářely příznivé předpoklady pro destabilizaci lesních porostů v budoucnosti.
  - Zavádění mechanizace, poškozující lesní stanoviště i lesní porosty samotné.
  - Povrchní realizace pěstební péče o les.
  - Co nejširšímu okruhu činností, prováděných ve vlastní režii podniků,
  - Trvalý nedostatek pracovních sil k činnostem provozovaných ve vlastní režii.
  - Snižování celkové ekonomické efektivity podniků státních lesů.

Lesnická politika po roce 1990

„**Zásady státní lesnické politiky**“ schválené usnesením vlády ČR č. 249 ze dne 11. 5. 1994.

Koncepce resortní politiky Ministerstva zemědělství pro období před vstupem ČR do EU, část B „**Koncepce lesnické politiky na období před vstupem ČR do EU**“ schválená usnesením vlády ČR č. 49 ze dne 12. 1. 2000.

„**Národní lesnický program**“ schválený usnesením vlády ČR č. 53 ze dne 13. 11. 2003.

„**Národní lesnický program pro období do roku 2013**“ schválený usnesením vlády ČR č. 1221 ze dne 1. 10. 2008.

„**Zásady státní lesnické politiky**“ schválené usnesením vlády ČR č. 854 ze dne 21. 11. 2012.

Lesnická politika ČR po roce 1990 po politických změnách v roce 1989

- **Dlouhodobé zásady lesního hospodářství:**
  - Obnovit a udržet stabilní lesní ekosystémy.
  - Zvýšit druhovou diverzitu lesních dřevin a přiblížit se k přirozené skladbě lesů s přiměřeným uplatněním produkčně vhodných druhů.
  - Dosáhnout výrazného snížení imisního zatížení lesních porostů.
  - Zachovat a ozdravit lesní porosty v imisně poškozených oblastech.
  - Udržet a rozvíjet lesní porosty v imisně poškozených oblastech.
  - Udržet a rozvíjet genofond lesních dřevin.
- **Krátkodobé prostředky:**
  - Dokončit obnovu vlastnických práv k lesům, včetně vypořádání náhrad.
  - Dosáhnout stabilizované organizační struktury státních lesů.
  - Udržet vysokou úroveň hospodářské úpravy lesů.
  - Výrazně omezit škody působené na lese spárkatou zvěří dosažením únosných stavů a jejich trvalým dodržováním.
  - Napomáhat zvyšování úrovně hospodaření v lesích, zejména drobných vlastníků lesů, podporou jejich sdružování, zvyšováním odbornosti personálu, poradenstvím a osvětou.

Změny ovlivňující lesnickou politiku ČR

- Strategie EU pro lesy a lesnictví
- Akční plán EU pro lesnictví
- Celosvětová snaha pro přijetí „Celosvětové konvence o lesích“
- Konference OSN o životním prostředí a rozvoji Rio de Janeiro 1992
- Národní lesnický program I a II
- Změny v uspořádání státní správy – reforma veřejné správy
- Krajské koncepce LH
- Novou skladbu vlastníků lesů
- Změny v systému finančních podpor
- Soustava NATURA 2000
- Nové NP, CHKO, ZCHÚ a jejich změny
- Výsledky NIL
- Poznatky z certifikací FSC a PEFC
- Významné skutečnosti v ochraně lesů
- Příprava právně závazné dohody pro lesy v Evropě

Změny v oblasti vlastnických vztahů

- byl uskutečněn restituční proces, kdy byla obnovena užívací a vlastnická práva k lesům podle zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku (o půdě),
- proběhla transformace státních lesů spojená s privatizací, při níž vzniklo 94 akciových společností, dále byly uskutečněny 3 veřejné dražby, 4 veřejné soutěže a 17 přímých prodejů předem určenému zájemci.

Změny v oblasti hospodářské politiky

- došlo ke vzniku tržního prostředí, a to zejména pomocí zákona č. 427/1990 Sb., o malé privatizaci, v rámci kterého vzniklo v lesním hospodářství v roce 1992 cca 8 800 živností a zákona č. 92/1991 Sb. zákon o velké privatizaci,
- byla zrušena centrální tvorba cen a ceny se odvíjely od nabídky a poptávky,
- postupně byly odbourávány dovozní a vývozní licence na import a export surového dříví a výrobků ze dřeva (například řeziva).
- vznikl produktivně fungující dřevozpracující průmyslu vytvořený pomocí zahraničních investic.
- vznikly soukromopodnikatelské společnosti poskytující práce v LH
- došlo ke změně v těžebních technologiích – dnes cca 30 - 40% mechanizované těžby
- byla uplatněna certifikace podle systémů FSC a PEFC

Změny v oblasti legislativy

- V roce 1995 byl přijat nový lesní zákon, který reagoval na nové politické poměry státu,
- v roce 1996 bylo přijato 11 vyhlášek k provedení lesního zákona,
- reforma veřejné správy,
- vznikla nová ZCHÚ případně došlo ke změnám dosavadních,
- do právního řádu byla implementována soustava NATURA 2000,
- v roce 2003 byl přijat zákon o nakládání s reprodukčním materiálem.